Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne
2025, nr 1 (14), s. 87–89

https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10–15804/pom
DOI: 10.15804/PPUSI.2025.1.07

Marcin Orzechowski
Uniwersytet Szczeciński
ORCID: 0000-0001-7272-6589
marcin.orzechowski@usz.edu.pl

MARCIN OLECHOWSKI, *BEZPIECZEŃSTWO INFORMACYJNE ROSJI. CZYNNIK DUCHOWY I KULTURA STRATEGICZNA*, WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK, TORUŃ 2023, SS. 418

Monografia Marcina Olechowskiego „Bezpieczeństwo informacyjne Rosji. Czynnik duchowy i kultura strategiczna" zawiera analizę relacji między wartościami duchowymi, tradycjami kulturowymi Rosji a jej podejściem do bezpieczeństwa informacji i zachowań strategicznych. Autor słusznie wychodzi z założenia, że leżą one u podstaw kultury strategicznej, pojęcia stanowiącego stosunkowo nową perspektywę badawczą w nauce o stosunkach międzynarodowych. Niemniej jednak badacze doszli do interesującej konstatacji, iż kultura strategiczna stanowi system wartości uwarunkowanych kulturowo, wpływających na politykę zagraniczną i podejmowanie decyzji w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Nie inaczej jest w przypadku Federacji Rosyjskiej. Specyfika kultury strategicznej tego państwa opiera się na rewanżyzmie, militaryzacji państwa i społeczeństwa oraz kulcie siły i wojny. Są to elementy charakterystyczne dla prezydentury Władimira Putina, gdzie wyjątkowo duże znaczenia odgrywa geopolityka. W rosyjskiej kulturze strategicznej ma ona wymiar materialny (częścią składową państwa jest terytorium o określonych granicach) oraz niematerialny, związany z sakralizacją czynnika przestrzennego wśród społeczeństwa. Jak pisze W. Baluk: „polityka ziem ruskich, mitem Trzeciego Rzymu czy koncepcjami Rosji–Eurazji i Rusi. Polityka Władimira Putina jest zdeterminowana przez historię i geopolitykę, a głównym celem jego działań jest restytucja imperialnej potęgi Rosji i odnowienie rosyjskich wpływów na świecie". Owo odnawianie wpływów w pierwszej kolejności odnosi się do obszaru powstałego w wyniku rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Powstanie niepodległej Ukrainy od początku było postrzegane jako egzystencjalne zagrożenie dla rosyjskiej tożsamości imperialnej. Dlatego też wojna Rosji przeciwko temu państwu jest klasycznym przykładem wpływu kultury strategicznej na obecną politykę państwa rosyjskiego. Marcin Olechowski już we wstępie zaznacza, iż pomimo faktu cezury czasowej przeprowadzonych badań zakończonych w styczniu 2021 roku, bez objęcia pełnoskalowej agresji na Ukrainę – „w świetle tych wydarzeń możliwa stała się częściowa weryfikacja stojących u ich podstaw założeń".

Monografia kompleksowo omawia rosyjską koncepcję bezpieczeństwa informacyjnego, podkreślając kluczową rolę czynników duchowych i psychologicznych, takich jak religia, kultura, morale i opinia publiczna. Eksperci zgodnie podkreślają, że te elementy mają istotny wpływ na bezpieczeństwo, będąc integralną częścią informacyjnego wymiaru bezpieczeństwa, obok czynników technicznych. W szczególności w Rosji przywiązuje się dużą wagę do tego aspektu, uznając go za kluczowy dla kształtowania strategii bezpieczeństwa.

Recenzowana monografia koncentruje się na kilku obszarach badawczych. Po pierwsze, Autor analizuje, w jaki sposób doświadczenia historyczne, przekonania religijne i tożsamość kulturowa Rosji kształtują jej strategiczny sposób myślenia i procesy decyzyjne, zwłaszcza w dziedzinie bezpieczeństwa informacji. Po drugie, badanie podkreśla znaczenie elementów duchowych i ideologicznych – takich jak prawosławne chrześcijaństwo, nacjonalizm i koncepcja „rosyjskiego świata" – w kształtowaniu rosyjskiej polityki i postaw wobec bezpieczeństwa informacji i cyberbezpieczeństwa. Po trzecie, w pracy opisano znaczenia ochrony przestrzeni informacyjnej Rosji przed wpływami zewnętrznymi, w tym zachodnią propagandą, zagrożeniami cybernetycznymi oraz próbami ingerencji ideologicznej. Marcin Olechowski analizuje także, w jaki sposób te duchowe i kulturowe czynniki wpływają na interakcje Rosji na arenie międzynarodowej. Autor stosuje odpowiednio dobrane metody badawcze, przede wszystkim krytyczną analizę piśmiennictwa ze szczególnym uwzględnieniem źródeł rosyjskojęzycznych obejmujących zarówno dokumenty, opracowania, dyskurs medialny oraz publiczne wypowiedzi rosyjskich decydentów. Ponadto zastosowano analizę systemową oraz porównawczą.

Autor podejmuje ważny i wartościowy problem badawczy dotyczący zjawiska wpływu kultury strategicznej i wartości duchowych na bezpieczeństwo informacyjne państwa jako specyficznej i przede wszystkim skutecznej formy oddziaływania na świadomość obywateli. Zadaniem autora „ma to szczególne uzasadnienie w przypadku decyzji o interwencji zbrojnej w sąsiednim państwie, obrony przed oskarżeniami o naruszenie prawa humanitarnego, jak również wyjaśnienie szeregu niepowodzeń, jakie spotkały rosyjskie siły zbrojne w jej trakcie".

Struktura pracy zaproponowana przez Autora jest logiczną konsekwencją wynikająca z przeprowadzonej analizy obszaru tematycznego, co z kolei znajduje przełożenie na klarowną i spójną koncepcję przeprowadzonego w pracy wywodu. Skłania to do konstatacji, że Autor kierował się zasadą konstruowania struktury pracy opartą na przyjęciu czytelnego kryterium porządkowania logiki układu treści, przy jednoczesnym zachowaniu kryterium jej rozłączności. W recenzowanej monografii zasada ta jest przestrzegana, co wskazuje jednoznacznie na konsekwencję i metodologiczną staranność Autora. Monografia składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym przedstawiony został stan badań nad czynnikiem duchowym bezpieczeństwa informacyjnego Federacji Rosyjskiej z uwzględnieniem ustaleń definicyjnych i terminologicznych. Rozdział drugi poświęcony jest uwarunkowaniom, czyli „siłom sprawczym" kształtującym bezpieczeństwo informacyjne. W rozdziale trzecim Marcin Olechowski dokonuje rzetelnej analizy piśmiennictwa rosyjskojęzycznego dotyczącego czynnika duchowego w ujęciu historycznym. Rozdział czwarty z kolei poświęcony jest analizie zawartości dokumentów dotyczących bezpieczeństwa informacyjnego (w tym Doktryn Bezpieczeństwa Informacyjnego Federacji Rosyjskiej z 2000 i 2016 roku) jako kluczowego komponentu planowania strategicznego. Ostatni, piąty rozdział poświęcony został analizie case study dotyczącej praktycznego zastosowania bezpieczeństwa informacyjnego w czasie konfliktów w Gruzji, Syrii i Ukrainie. To w tej części monografii ukazano rolę i znaczenie walki informacyjnej jako kluczowego elementu wojny hybrydowej.

Reasumując, należy stwierdzić, iż recenzowana monografia jest wartościowym opracowaniem, którego celem jest przedstawienie strategicznych koncepcji i działań Rosji w sferze bezpieczeństwa informacyjnego, podkreślając, że wymiar duchowy i kulturowy mają fundamentalne znaczenie dla zrozumienia strategicznej postawy i polityki Rosji. Autor podjął się trudu uporządkowania faktograficznego omawianych zagadnień oraz jej determinantów, co z kolei przyczyniło się do powstania zwartej, kompleksowej i dobrze podbudowanej źródłowo analizy problemu, opartej o najnowszą literaturę. Baza źródłowa jest bardzo obszerna, różnorodna i reprezentatywna dla omawianego tematu.

Należy również podkreślić, że tekst został napisany językiem zrozumiałym i komunikatywnym, z dobrze prowadzoną narracją. Ilość informacji nie zniechęca, a jedynie podkreśla zaangażowanie Autora w przeprowadzone postępowanie badawcze.

Wpływ prorosyjskiej narracji jest coraz mocniej dostrzegalny i akceptowalny w przestrzeni medialnej w wielu europejskich krajach, także w Polsce, co przekłada się na decyzje wyborcze elektoratu. Z tego punktu widzenia rosyjskie działania informacyjne i propagandowe wykazują dużą skuteczność przekazu także do odbiorcy zewnętrznego. W tym kontekście niektóre tezy Autora zamieszczone w Ekskursie straciły na aktualności. Niemniej jednak monografię można polecić jako interesujące studium analityczne nie tylko dla badaczy zajmujących się Federacją Rosyjską, ale i dla osób zainteresowanych przestrzenią medialną, wywieraniem wpływu poprzez informację oraz rolą i znaczeniem bezpieczeństwa informacyjnego w systemie bezpieczeństwa państwa.